

OTILIA GHERGHE

•

MIȘCĂRI ȚĂRĂNEȘTI ÎN JUDEȚUL GORJ LA SFÎRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA

În ultimele decenii istoriografia românească a abordat constant problema agrară din România la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, realizînd sinteze și studii de valoare cu privire la rolul și locul țărănimii, marea majoritate a populației țării, în dezvoltarea economică, social-politică și culturală a societății românești.

Cercetarea arhivelor locale și centrale pune în evidență noi și noi aspecte ale luptei țărănimii pentru dreptate socială și progres, studiul de față oprindu-se asupra unor aspecte necunoscute ale participării populației rurale din județul Gorj la răscoalele și revoltele din ultimele decenii ale secolului trecut.

În condițiile regimului social-politic din România, la sfîrșitul veacului al XIX-lea, regim în cadrul căruia relațiile agrare reflectau dominația economică și politică a moșierimii, situația țărănimii s-a înrăutățit din ce în ce mai mult. Împovărați de condițiile tot mai grele pe care le impuneau proprietarii de pămînt, țărani au început să-și concentreze cererile într-una singură : pămînt. Au avut loc numeroase răfuieli, pe plan local, ale țăranilor istoviți de pretențiile moșierilor și arendașilor. Legea privitoare la învoielile agricole, adoptată la puțin timp după reforma agrară din 1864, modificată de mai multe ori în deceniile următoare, împroprietărirea înșurățeilor (1887—1879), legile de vînzare a bunurilor statului nu au îmbunătățit starea țăranului român fapt care l-a determinat să pornească la noi acțiuni împotriva exploatării moșierești.

Potrivit datelor existente, între 1877 și 1888 au avut loc peste 300 acțiuni ale țărănimii, dintre care 80 în Oltenia¹. Majoritatea agitațiilor și conflictelor izbucnite în lumea satelor erau izvorîte în primul rînd din lipsa de pămînt și din agravarea condițiilor impuse prin contractele de învoieli agricole.

1. Constantin Corbu, *Țărănimea din România între 1864 și 1888*, București, 1970, p. 194.

Cea mai însemnată ridicare de masă a țăranimii din cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea a fost răscoala din primăvara anului 1888. Răscoala a izbucnit mai întâi în sud-estul țării întinzându-se cu repeziciune în vest și nord, cuprinzând sate și comune întregi. Răscoala a înregistrat maximum de intensitate în județele Ilfov, Prahova, Ialomița, Vlașca, lupte și frământări țărești semnalându-se în 27 din cele 32 de județe cite existau atunci în România². Pretutindeni țăranii s-au ridicat împotriva moșierilor, arendașilor și autorităților locale, au atacat cu violență primăriile, au dat foc la conace, au distrus registrele în care erau trecute obligațiile de învoielie agricole ce le erau impuse, au trecut la împărțirea pământurilor exploatatorilor³. Presa vremii consemna: „ceea ce cer întâi este pământ. Pământ și iar pământ, căci fără el (țăranul n.n.) se simte fără viață, la discreția arendașilor și proprietarilor, rob”⁴. Durata răscoalelor țărești din primăvara anului 1888 a fost de la 2—3 zile până la o săptămână și chiar mai mult, în funcție de pregătirea răsculaților și de rapiditatea cu care au intervenit detașamentele de represiune.

Răscoalele țăranilor din Gorj nu au avut amploarea și intensitatea acțiunilor țărești desfășurate în județele din jurul Bucureștiului. Dar și în acest județ, mai ales în partea de nord, unde numărul moșierilor era mic, lipsa de pământ arabil, de pășune și de păduri, învoielile agricole înrobotoare, au agravat considerabil condițiile de trai ale țăranilor. Astfel, suferințele țăranilor s-au accentuat și au căpătat proporții culminând cu ridicarea la luptă din primăvara anului 1888.

În Gorj, răscoala a fost declanșată de țăranii din Logrești-Birnici, plasa Gilort, care au refuzat să semneze contractele de învoieli⁵, au intrat cu forța pe moșie, luând 100 de pogoane de pământ pe care le-au împărțit, au atacat conacul și au tăiat o parte din pădure⁶. Alarmat de violența acțiunii, la cererea moșierului C. Dumitrescu, prefectul județului a solicitat Ministerului de Interne să i se pună la dispoziție forțele necesare pentru înăbușirea răscoalei⁷. În raportul înaintat de Procurorul Tribunalului Gorj Ministerului de Justiție, se arată că „s-au luat măsurile cele mai energice ca să stîrpim răul din rădăcină în acest județ”⁸. La fața locului s-au deplasat autoritățile județene cu 25 de călărași și câteva companii din Regimentul 18 Dorobanți în vederea restabilirii ordinii. La reședința plășii, Cărbunești, au fost concentrați alți 100 dorobanți.

2. Damian Hurezeanu, *Poziția mișcării socialiste față de răscoala din 1888*, în Studii — Revistă de istorie anul XV, nr. 3, 1962, p. 559.

3. Ion Ilincioiu, *Țăranii, pământul și moșierii în România 1864—1888*, București, p. 236.

4. „Unirea”, anul II, nr. 341, 2 aprilie 1888.

5. *Răscoala țăranilor din 1888*, București, 1950, p. 79.

6. Constantin Corbu, *Răscoala țăranilor de la 1888*, București, 1978, p. 153.

7. *Ibidem*, p. 79.

8. Arhivele Statului București, Ministerul Justiției, Direcția judiciară dos. 26/1888, f. 466.

Referindu-se la cauzele care au dus la ridicarea țăranilor la luptă, raportul Procurorului Tribunalului Gorj menționa că: „impunându-le condițiuni mult mai grele decât în trecut, lor le este peste putință să se învoiască, fiindcă atunci toată munca lor de peste iarnă ar folosi numai proprietarului“. Abuzurile moșierului erau semnalate și în telegrama prefectului către Ministerul de interne în care se specifica: „proprietarul, prin pretențiile sale excesive la învoiala agricolă, a contribuit în mare parte la nașterea neînțelegerilor“⁹. Se adaugă lipsa de pământ, nerespectarea de către moșier a împroprietăririi din anul 1864, țăranii fiind nevoiți să schimbe movila de hotar în folosul lor, prețul exagerat ce se percepea pentru vitele învoite pe moșie etc.¹⁰.

În aceeași perioadă, erau semnalate „tulburările“ țăranilor din comuna Poiana Seciuri, județul Gorj¹¹. Raportul întocmit și înaintat Ministerului Justiției la 12 aprilie 1888 arată că, în general, cauzele nemulțumirilor erau aceleași ca în întreaga țară: lipsa de pășune pentru vite și agravarea condițiilor de învoieli agricole. Țăranii din comuna Poiana Seciuri au atacat conacul proprietarului care, „simțind lucrurile cu o zi mai înainte, deja părăsise casa spre a se duce să avizeze autoritățile și să ceară ajutor“¹². În urma ciocnirilor care au avut loc, unul dintre țărani a fost ucis¹³.

Deși nu au cuprins un număr mare de comune și nu au cunoscut violența luptelor din alte județe, mișcările țărănești din Gorj din anul 1888 reprezintă un moment de seamă al luptei țăranimii gorjene pentru dreptate socială și progres.

Revendicările țăranimii nefiind soluționate, frământările au continuat și în anii următori, în toate județele țării, culminând cu revolta din toamna lui 1899. Sub semnul luptei pentru rezolvarea unor probleme fundamentale ale satelor: obținerea de pământ, îmbunătățirea și chiar anularea contractelor înrobitoare de învoieli agricole, urmare a abuzurilor moșierilor, arendașilor și autorităților și în condițiile creșterii influenței cluburilor socialiste, a mișcării muncitorești în continuă afirmare¹⁴, răscoalele țărănești din 1899 s-au desfășurat cu o violență sporită. Pe lângă acestea, criza economică în care intrase România încă din anul 1898 s-a accentuat în anul 1900. Deficitul bugetar pe exercițiul 1899/1900 s-a ridicat la enorma sumă de 35 404 000 lei. Încercînd să echilibreze situația, guvernul conservator a contractat un împrumut în străinătate în valoare de 175 000 000 lei. Pentru a plăti anuitatea împrumutului și a restabili oarecum bugetul, guvernul prezidat de P. P. Carp a instituit în 1900 noi impozite directe și indirecte și le-a majorat pe cele existente agravînd și mai mult situația ță-

9. *Răscoala țăranilor din 1888*, p. 219.

10. *Ibidem*, p. 467, v.

11. Arhivele Statului București, Ministerul Justiției, Direcția judiciară, dos. 26/1888, f. 470.

12. *Ibidem*, f. 470.

13. *Ibidem*, f. 472.

14. Constantin Corbu, Augustin Deac, *Mișcări și frământări țărănești în România la sfîrșitul secolului al XIX-lea (1899—1900)*, București, 1965, p. 206.

ranilor din zonele de deal și munte¹⁵. Prin Legea impozitului asupra băuturilor spirtoase, impozitul funciar la ha de livadă de pruni era înlocuit cu impozitul pe gradul de alcool. Potrivit noii legi un țăran trebuie să plătească pentru un pogon de livadă 64 de lei față de 10 lei, cât era impozitul funciar la ha plătit pînă în 1900. În timpul discuțiilor purtate în Parlament cu prilejul dezbaterii proiectului de lege, Dincă Schileru, reprezentantul județului Gorj, a cerut ca toți deputații să intervină pe lângă ministrul de finanțe să retragă legea. „Cer aceasta — preciza deputatul gorjean — în numele unei întregi populațiuni, bîntuită de toate relele și care din acest produs își scoate piinea de toate zilele”¹⁶. Cu toată opoziția unor deputați, legea a fost votată în Parlament și publicată în „Monitorul Oficial” din 8 octombrie 1900.

Dar noul impozit al cărui caracter apăsător a fost demascat și în Parlament și în presă a fost însoțit de măsuri de aplicare abuzivă. Astfel, legea prevedea că țăranii erau obligați să declare produsele lor în termen de 30 de zile și numai după aceea se trecea la efectuarea măsurătorilor și impunerea taxelor. Cu toate acestea, la numai cîteva zile de la publicarea legii, controlorii au trecut la aplicarea ei în regiunile pomicole. Ca urmare a nemulțumirilor declanșate, în octombrie 1900 au început răscoalele țăranilor afectați direct de aplicarea noii legi.

În județul Gorj, unde suprafețele pomicole erau destul de întinse, răscoalele au început la 24 octombrie, cînd țăranii din comuna Brădiceni-Godinești au bătut și izgonit pe agenții fiscali. Peste 500 de țărani din satele învecinate, Godinești, Agurizi și Arjoci, s-au adunat în fața primăriei din Brădiceni. Autoritățile județului, sosite de îndată la fața locului, nu au reușit să liniștească pe țăranii care „vocifereau amenințător (spunînd n.n.) că mai bine să treacă peste corpurile lor decît să permită executarea legii”. Fiînd temeri că agitația se va întinde și în comunele vecine, s-a cerut forță armată. În după amiaza aceleiași zile a fost adus un batalion de infanterie care i-a somat pe răsculați să se retragă la casele lor, dar țăranii au opus o rezistență dîră, folosind topoare, pietre, pari și chiar arme de foc, punînd pe fugă pe soldați, prefect și subprefect.

În ziua de 28 octombrie, răscoala a izbucnit și în satele : Racoți, Arjoci, Celeiu, Cilcești, Ciuperceni, Costeni și Pocruia. Puternice agitații erau semnalate în satele din jurul orașului Tirgu Jiu : Bălești, Cornești, Arcani și Bîlțșoara¹⁸. Autoritățile și-au concentrat forțele pentru reprimarea răscoalei din comuna Godinești. În ziua de 28 octombrie au fost trimise puternice forțe militare, sub comanda generalului Gîgurtu, împotriva comunei răscolate. Țăranii s-au opus ocupării satelor cu toate mijloacele. La Godinești, în ziua de 29 octombrie, sute de țărani s-au masat în mijlocul

15. Constantin Corbu, *Răscoala țăranilor din România în toamna anului 1900*, în Studii, Revista de istorie, XV, 3, 1962, p. 649.

16. *Dezbatările Adunării Deputaților*, 5 octombrie, 1900.

17. Arhivele Statului București, Ministerul Justiției, Direcția judiciară, dos. 10/1900, f. 86.

18. „Adevărul”, București, 30 octombrie 1900.

drumului, fiind împrăstiați de o divizie de roșiori. De la Godinești trupele s-au îndreptat spre Arjoci, unde șoseaua fusese baricadată de răsculați. În fața baricadei peste 300—400 femei și bărbați au atacat armata încercînd să nu-i lase răgaz să se desfășoare. S-a dat ordin să se tragă în mulțime. Au căzut 7 răniți printre care și femeia Stanca Dinu Cernăianu¹⁹. După ocuparea satului autoritățile au arestat 29 de țărani²⁰.

După reprimarea răscoalei din Arjoci, armata s-a îndreptat spre satul Racoti, pentru a „liniști” pe țărani ridicăți la luptă. La 31 octombrie Ministerul de Justiție era informat că autoritățile și armata au ocupat localitățile Cilcești și Ciupereni. În urma răscoalelor din întreaga țară guvernul a fost nevoit să revină asupra unor prevederi ale Legii. Astfel, posesorii a cel mult 150 de decaltri de borhot, deci țărani nevoiași, au fost scutiți de noua taxă, iar în unele comune autoritățile au ordonat sistarea lucrărilor de taxare.

Mișcările țărănești de la sfîrșitul secolului al XIX-lea au demonstrat din nou capacitatea țărănimii de a acționa cu toată energia împotriva nedreptăților sociale, a asupririi moșierești, pentru înlăturarea inegalităților sociale, hotărîrea ei de a participa cu toate forțele la dezvoltarea generală a societății românești, la asigurarea independenței și suveranității țării.

MOUVEMENTS PAYSANS DANS LE DÉPARTEMENT DU GORJ À LA FIN DU XIX-e SIÈCLE

OTILIA GHERGHE

RÉSUMÉ

A partir des données inédites offertes par les documents d'archive, l'auteur de cet article présente les mouvements paysans qui ont eu lieu dans le département du Gorj en 1888 et dans les années suivantes. On y précise le fait que les révoltes paysannes de la fin du XIX-e siècle représentent un moment important de la lutte de la paysannerie pour la justice sociale et pour le progrès.

19. Arhivele Statului București, Ministerul Justiției, Direcția Judiciară, dos. 10/1900, f. 88.

20. „Adevărul”, București, 31 octombrie 1900.